

El "regionalisme" del valencianisme conservador

DRV: caracterització d'un fenomen

La Dreta Regional Valenciana i el cas de Lucia demostren que la història política valenciana contemporània és molt més que el populisme clerofòbic del blasquisme i el valencianisme polític. Molts partits, discursos polítics i biografies reclamen encara l'atenció dels investigadors.

Una certa dosi de comprensió és imprescindible per tal d'acostar-nos a la caracterització del "fenomen" de la DRV. El que sembla més raonable acceptar és que la DRV no fou un partit democratacristià, encara que en les formulacions doctrinals de polítics com Lucia podem trobar els components necessaris per tal que, cas d'haver rodat els esdeveniments polítics d'una altra manera, haguera estat previsible una evolució del partit molt més acusada.

S'insisteix en les noves aportacions a negar la novetat de la situació de la DRV en 1930, en la mesura que el plantejament de Lucia hauria de ser avaluat com una passa més en la "continuitat biològica" del bloc conservador del catolicisme polític valencià que començaria en el carlo-catolicisme inicial de primers de segle, intransigent i populista davant de la mitologia republicana del blasquisme i que aniria agafant forma amb l'ajuda de l'Acció Catòlica, el sindicalisme catòlic, la Patronal Catòlica, l'Associació de Propagandistes i la Federació Regional d'Estudiants Catòlics. El grup de compradors del Banc de València, la creació del Centre d'Estudis Econòmics Valencians i l'afonament dels partits polítics lligat al sistema de la Restauració acabaren per consolidar la DRV com el gran partit de la dreta burgesa i conservadora valenciana.

Encara que és incontestable l'existència d'una tradició política en la qual la DRV hauria de reconèixer-se, la defensa del catolicisme i les afirmacions tèbiament regionalistes, em sembla també evident que sense la personalitat de Lucia i una sèrie

de coincidències biogràfiques i generacionals és impensable una transformació tal que possibilitara que el tradicionalisme antiliberal i populista s'articulara amb el "regionalisme" i la "qüestió social" donant forma a una organització política "nova" i forta, amb una vocació d'intervenció política manifesta, que en uns pocs

lencianisme polític per a constituir-se com a alternativa sòlida de poder impedirà que el "regionalisme" siga el factor de diferenciació, la fractura de divisió entre els diversos partits. Com ha posat de manifest Jordi Palafox, l'estructuració "catòlica" dels sectors proclius a protagonitzar una possible reivindicació programàtica va-

lencianista és una de les raons que expliquen la marginalitat política del valencianisme. "A defender a Cristo y a su Iglesia (...) a pugnar por la personalidad y los intereses colectivos de nuestra Valencia querida".

En el curt espai de sis anys, Lucia aconseguirà trobar la "fórmula" organitzativa i programàtica coherent per a dotar de sentit la seua alternativa política. Consolida un partit equilibrat entre els sectors que han sobreviscut la Dictadura de Primo de Rivera i els sectors més reformistes, entre els quals també ací es pot distingir entre la dreta "d'idees" i la dreta "d'interessos". Des del nucli inicial i director de la ciutat de València intenta un procés d'expansió geogràfica per tot el territori valencià, plenament consolidat en el cas de Castelló, i ajudat en el cas d'Alacant per l'entrada de la CEDA.

Serà la mateixa DRV la que, en total coherència amb el programa del partit i el pensament de Lucia, impulse la creació de la CEDA en març de 1933, com a confederació de partits amb un marc d'actuació autònom en allò que afecta a determinades parcel·les privatives. En el cas de la DRV, aquesta certa llibertat de vot en les Corts no es manifestarà curiosament en els aspectes lligats a la reforma agrària, on teòricament més podia demostrar-se el caràcter nou i "re-

anys serà capaç de dotar-se d'una imatge moderna i cohesionar les aspiracions de poder d'una part de la societat valenciana.

Les dos idees-força que configuraran la fórmula de Lucia, l'afirmació de les reivindicacions regionals i la defensa de la religió catòlica es troben explicitades en la mateixa definició del partit: "Agrupació regional de catòlics para la acción política". La incapacitat històrica del va-

formista" del partit, sinó en les opcions diferenciades que la DRV adoptarà sobre temes de reivindicació econòmica que afectaven les circumscripcions electorals valencianes o en l'ajuda que tots els diputats de la DRV, llevat del tradicionalista Manglano, van prestar a la causa estatutista basca en la votació contrària a la postura d'un altre diputat de la CEDA, Federico Salmón, que en la Comissió d'Estatuts pretenia que la província d'Alaba havia manifestat la seva opinió contrària a la inclusió en l'Estatut. Aquest gest, tan apreciat pel PNB i per aquells sectors del valencianisme que encara pensaven en Lucia i la DRV com a la persona i l'organització recuperables per a la causa autonomista, recela una diferència clara de plantejaments entre els diversos sectors que conformaven la CEDA.

El curs dels esdeveniments polítics, el trauma de la revolució d'octubre de 1934 i la postura de la Lliga, frustrarien aquestes possibilitats d'entesa i aguditzarien al si de la CEDA les postures més antiautonomistes i la defensa de la unitat espanyola amenaçada pel separatisme.

Els sis anys de la DRV també inclouen l'entrada frustrada en el Govern en octubre de 1934 (on la cartera ministerial per a Lucia serà vetada pel valencià Ricardo Samper), i la participació ministerial de Lucia com a ministre de Comunicacions en març de 1935. La consolidació de la DRV com a partit de masses serà deutora d'una modèlica organització, d'una propaganda i sentit de la mobilització política propis d'un partit "modern" i de l'especialització funcional dels diferents sectors a atendre (Secretariat Regionalista, Agrupació Valencianista de la Dreta, Acció Cívica de la Mujer, Joventuts, Premsa, Esports, Cultura, Locals del partit, etc.). La DRV serà tot el contrari dels partits de notables encara presents en els primers vint anys del segle.

El fracàs electoral de febrer de 1936 i la progressiva crispació del clima polític accentuaran les tendències més proclius en el partit al recurs a l'ús de la força. L'assimilació de les joventuts de la DRV a les actituds de les Joventuts d'Acció Popular i la congelació de l'opció "legalista" en l'altre nucli de dirigents condemnarà l'acció sincera de Lucia pel reformisme inicial a ser atrapada per la decantació en els extrems polítics i l'anunci del seu drama personal.

L'elevada mortalitat dels militants de la DRV en la repressió posterior a juliol de 1936 no serà proporcional al paper marginal i de decoració cultural que el règim

del general Franco reservarà als "intel·lectuals" de la DRV supervivents de la guerra d'Espanya a partir de 1943.

La DRV també és la presència de Lucia en alguna de les directives de Lo Rat-Penat, juntament amb alguns membres de l'Agrupació Valenciana de la Dreta. I és també el Patronat de la Joventut Obrera amb Josep Maria Esteve Victòria, o la inclusió de Josep Monmeneu i Gómez i Lluís Garcia Guijarro en les directives de l'Orfeó Valencià. Sense oblidar que una gran part de la nòmina de personatges del valencianisme compartiran amb el nucli de la DRV el pas per les aules del Centre Escolar i Mercantil dels Jesuïtes, fundat pel pare Conejos i la seua Acadèmia Valencianista: els germans Villalonga, Francesc Caballero i Munoz, Antoni Bru i Rico, Josep Vila Cabanes, els germans Garcia Guijarro, Josep Feo Cremades, Salvador Donderis i Tatay, els germans Giménez Fayos, Eduard Martínez Sabater, Francesc Puig Espert, Faust Hernández Casajuana o Joan Beneyto Pérez.

La DRV no volgué ni pogué ser la Lliga. La fórmula de Lucia aconseguirà estructurar una resposta política equilibrada entre la tradició carlo-catòlica tan sòlida i arrelada, el sindicalisme d'arrels catòliques, i l'alternativa política dels sectors econòmics que funden en 1929 el "Centro de Estudios Económicos Valencianos" i que formen part de la Unión Nacional de Exportadores Agrícolas, ajudada per l'afonament dels partits polítics monàrquics de la dreta burgesa i republicana.

En els primers moments de la seua creació, la DRV serà coneguda i percebuda com els "regionalistes". Només cal llegir el llibre d'Esteve Victòria *Les Dècimes del Dia* que recull els poemes publicats en l'any 1931 en les planes del *Diario de Valencia*, i que prologarà en valencià el mateix Lluís Lucia.

Una consolidació del projecte de la DRV suposa el fracàs de la Unió Valencianista de Villalonga i Reig. La defensa del catolicisme, una crida verbal a atendre les realitats regionals i els "abandonos" del poder central amb València constituïran les idees-força de la convergència de les forces polítiques conservadores. El catolicisme i el criteri econòmic de l'exportació, el ratpenatisme historicista i les ferides "regionalistes" de la València desatesa seran els arguments per a la forta implantació "regional" del partit.

L'entrada d'Ignasi Villalonga a la DRV en 1933 mai no fou percebuda com el fet que suposava haver de declinar de l'ideal valencianista. El seu discurs en l'homenat-

ge a Joaquim Reig al restaurant de les Termes Victòria, el 10 de desembre de 1933 així ho posa de manifest.

Isidre Molas ja va estudiar que en 1931 el grup liderat per la DRV no participà en la creació del Centro Constitucional liderat per Cambó, tot i la simpatia de Lucia i Garcia Guijarro amb Cambó, i els contactes propiciats per Àngel Herrera i el diari *El Debate*. La creació de la CEDA el 1933 com a gran partit vertebrador del catolicisme polític espanyol truncarà definitivament les expectatives de la Lliga per atraure el moderat "regionalisme" de la DRV cap a les posicions de lideratge del partit de Cambó.

En 1930 encara era possible un programa mínim de coincidència entre la Unió Valencianista i la DRV. En 1930, Lucia publica el llibre *En estas horas de transición. Hacia una política de principios cristianos, de afirmación de soberanías sociales i de preocupación por las realidades regionales. Principios y bases que han servido para unir a un grupo de hombres de buena voluntad que a todos llama a la acción*.

Lucia considera que "de moment" no cal crear un gran partit "nacional", tot i ser-ne un declarat partidari. Lucia encapçala la bandera de la confessionalitat política, ja que per ell la dicotomia es planteja en optar entre ser "del catolicismo o del comunismo, para Cristo o para Lenin". Se sent part de la generació elegida per a lliurar "la gran batalla universal entre la civilización cristiana y la gran barbarie soviética". La intervenció catòlica en la política basada en la doctrina de l'Església es justificarà en la mesura que aquesta no estiga adscrita a cap partit polític. Una cosa serà l'Acció Catòlica i tota un altra l'acció política dels catòlics.

En aquests moments de transició Lucia blasmarà la mentalitat de neutralitat i d'abstenció de les consciències catòliques, ja que una cosa és que l'Església no s'adscriga a cap partit polític i una altra ben distinta que no puga prendre posició contra els hostils. A més, acusa els polítics que s'han servit de l'Església durant el segle XIX ja que només pensaven en un "gendarme espiritual de las conciencias". L'esquerra del 98 es retirà als llibres i la dreta a la llar. De la independència de la política es passà a la indiferència de la política. Lucia intentarà amb aquest llibre esmenar la tendència abstencionista de les dretes espanyoles acostumades a confiar-ho tot a la força governativa. A partir del catolicisme militant de Mella i Nocedal, l'Acció Catòlica i el sindicalisme catòlic

30 de juny del 1935: Lluís Lucia durant el míting del camp de Mestalla. Simultàniament, amb idèntic èxit d'assistència, la Plaça de Bous de València i l'Hípica responien a la convocatòria de la DRV en el que seria l'acte polític més concorregut celebrat a València.

APXIU

intentarà la formació d'una consciència política en aquestes dretes seguint un procés que passaria per l'assumpció de la consciència catòlica, després la consciència social, i finalment la consciència política.

Un sistema de partits regionals serà assumit per Lucia com la fórmula apropiada per tal d'organitzar el deure polític dels catòlics. En primer lloc s'ha de començar pels partits regionals. Per Lucia l'objectiu també era crear un "gran partido nacional", però considerarà que la unitat de l'organització política ha de ser vertical i ascendent, en estimar més possible aconseguir la unitat des de la varietat: "Porque lo amamos, porque lo deseamos vivamente, porque lo queremos fuerte y duradero, somos, por hoy, contrarios al 'gran partido nacional'".

En la concepció de la societat el pensament de Lucia prové de Déu, la societat no naix d'un pacte. Preconitza un sufragi alhora universal i orgànic, un respecte al que es considera com a sobiranes locals, i s'és partidari de la "autonomia de la regió, dentro de la unidad intangible de la patria España".

El programa de la DRV que afecta al que es considera com a "realidades valencianas" desateses està basat en el fet de posar de manifest l'abandó del poder central de les terres valencianes malgrat el patriotisme espanyol dels valencians.

València serà per Lucia una terra on "no han tenido cabida jamás las locuras separatistas", una terra que "quiere, anhela y trabaja para que España sea grande". Es tracta de la plasmació d'un sentiment d'incomprensió i desemparament, un llistat de greuges que es farà poc entenedor a causa precisament de l'espanyolisme dels valencians. Lucia arriba a exclamar: "¡Todo deriva contra nosotros, los valencianos, en la política general de los gobiernos de España!".

La recepta de la DRV estarà basada en un regionalisme d'obres, regionalisme ferroviari i de ports, regionalisme d'infraestructures a partir de l'afirmació econòmica. La diagnòsi del desconeixement i la incomprensió estarà situada en el fet que "Valencia ha perdido en la vida política toda su personalidad. El árbol de los partidos está plantado a la inversa. Debía tener sus raíces en Valencia y sus ramas en Madrid y tiene sus raíces en Madrid y sus ramas en Valencia".

La solució per a aquest estat de coses passarà per anar de la consciència valenciana a la personalitat valenciana comptant amb el fet que la DRV és un partit "fervorosament regionalista". Lucia exclamarà en el seu llibre que: "Vamos, pues, a manumitir a Valencia de la esclavitud a que nosotros mismos con nuestra inacción y nuestras torpezas y nuestras rivalidades, la sometimos. Vamos, pues, a

hacer de la Valencia-mendigo, una Valencia-senora; de la Valencia que sólo sabe suplicar, una Valencia que pueda exigir".

Com a principi, Lucia rebutjarà el que anomena com a regionalismes de "Real Orden", ja que considera que és precís arribar a l'afirmació "regional" amb la conformitat de Castelló i Alacant, arribar a l'ideal de València per etapes, partint de la federació i la mancomunitat, i no "con la tiranía del anexionismo".

En el document que pretenia adhesions al partit de la Unió Valencianista de febrer de 1930 i que signen entre d'altres Ignasi Villalonga i Joaquim Reig, es fa un plantejament interessant de les relacions entre els diferents partits polítics que estan organitzant-se davant l'enfonsament de la dictadura del marquès d'Estella. La Unió Valencianista es presenta davant l'opinió pública com l'hereva del sector polític que "sempre ha encarnat el moviment regionalista de la nostra terra". Consideren els patrocinadors de l'entitat que a l'hora de "repndre la marxa cap a l'ideal dels valencians conscients", "(...) la creació d'un fort nucli de dreta regionalista, i el desplaçament d'elements valencianistes per a constituir una agrupació d'esquerra, a base de l'afirmació republicana, situa a nostra UNIO en una ponderada posició centrista a la que, per altra part, tendia espiritualment la nostra organització (...)".

Consideren els promotors que el plante-

jament de la Unió Valencianista s'articula a través d'un lema pel qual "la nostra bandera ha de ser el regionalisme resumit per a València en un programa mínim (...)". Consideraven que davant "(...) la desorientació política del moment estem convençuts de que estes idées poden ser el raig de llum que ilumina l'actuar dels nostres hòmens en la vida pública, fent que l'eix de tota orientació política nostra es trasllade de Madrid a València mateixa".

"És clar que l'afirmar la nostra tendència de centre, no exclou, ans bé suposa, la col·laboració amb els demés nuclis regionalistes, no sols per a finalitats electorals, sinó per a tota actuació en les públiques corporacions.

Ens complau poder afirmar que'ls elements de dreta han tingut un fervent acolliment per a la nostra actitud; els sectors d'esquerra, més incipients, encara no han concretat el seu actuar. Per als primers, la nostra gratitud de valencians; per als segons, una simpatia expectant".

En la frontera de l'any 1930, el mateix mes de febrer, Ignasi Villalonga declararà a preguntes de l'entrevistador sobre les relacions amb el partit de Lucia que "ya la derecha regionalista ha levantado bandera: el libro interesantísimo que ha publicado Luis Lucia, establece un programa. Seguramente que todos los sectores regionalistas, derechas e izquierdas, podemos coincidir en lo fundamental, y los puntos de coincidencia formarían un sugestivo programa que defenderíamos con entusiasmo todos los valencianistas. A eso hemos de llegar" (*Las Provincias*, 2 de febrer de 1930).

Segons han exhumat recentment Assumpció Bernal i Ferran Fabregat, Joaquim Reig dedicà dos articles en *Las Provincias* a fer la recensió del llibre *En estas horas de transición* de Lucia. Per a Fabregat i Bernal "la proximitat ideològica és innegable i fins i tot notem en les seues paraules una esperança perquè el partit que projecta el polític dretà pugui servir per superar allò que creu una característica de la vida política valenciana: la insolidaritat". Així, davant la declaració regionalista que segons Lucia ha de tenir l'organització de la dreta valenciana que propugna, Reig afirma que "no podia ser de otro modo que partiendo de una raíz regionalista que nos conduzca a una verdadera solidaridad valenciana" (*Las Provincias*, 5 i 6 de febrer de 1930)".

Tot i l'amistat declarada de Lucia i Cambó, en la vertebració del conservadurisme espanyol, amb la creació de la CEDA la DRV opta clarament per la tradició política catòlica i el marc espanyol, negant una possible via autònoma més pròxima al nacionalisme demòcrata-cristià que representaven el PNB o la UDC. D'ençà de la incorporació de la DRV a la CEDA es produirà un deteriorament de les relacions entre la DRV i els sectors catòlics més valencianistes. Això contribuirà a l'escissió d'un sector de l'Agrupació Valencianista

La DRV de Lucia no volgué ni pogué ser la Lliga.

nal Royo Villanova i en paral·lel la DRV no vulga deixar perdre algun tipus de connexió amb aquells sectors que els poden percebre com a valencianistes, encara que tebis. Quan se celebra el míting del Mestalla del 30 de juny de 1935 amb l'assistència de Gil Robles, Lluís García Guijarro remet la seua adhesió a l'acte en valencià i la convocatòria de la concentració es farà escampant els següents fulls en avionetes per tot el País Valencià:

"Un cor valencià. Un amador de les glòries valencianes. Un defensor del devindre gloriós de la pàtria valenciana. Lluís Lúcia parlarà en València el 30 de juny de 1935".

La premsa com el *Heraldo de Madrid* atakarà l'acte identificant la DRV com a valencianista; "Todos los medios en práctica. Se ha llegado incluso a exaltar el nacionalismo valenciano para asegurar el éxito de la concentración de Mestalla".

El que la DRV acceptara les Normes Ortogràfiques de 1932 o que incloguera una pàgina en valencià no deu amagar el fet que la participació del partit en les campanyes estatutaries va ser presonera de la consolidació de la seua estratègia "catòlico-social" i del manteniment de les seues quotes de poder exculpades sempre en el fet que l'Estatut no participava del sentit de la confessionalitat.

No podem fer hipòtesis sobre el que podia haver estat l'actuació "regional" del partit en el cas de no haver-se produït la guerra d'Espanya. El que en 1930 era una esperança de vinculació "regionalista" no va poder ser plasmada en la realitat. Es podria caracteritzar el

regionalisme de la DRV utilitzant la descripció que trobem en el pròleg que en 1959 José Maria Gil Robles escrivia per a presentar el recull de versos *Esclats de caritat i valenciania* del doctor Josep Calatayud Bayà, un dels dirigents més emblemàtics de l'Agrupació Valencianista de la Dreta:

"Fe i Valencianisme, Religió i Regionalisme nacional (...)" com a "sà regionalisme sentimental, nutrit de tradicions i de afectes, tan arraelat al cor dels valencians, que si exalta el particularisme local es pera millor fundirlo amb tots los demés anhels en un suprem i intrencable amor a la Patria Espanyola".

de la Dreta, el qual col·laborarà en la creació del partit Acció Nacionalista Valenciana, encara que aquest darrer no siga una mera escissió de la DRV. Determinats sectors s'adonaran que el "regionalisme" de Lucia era una nova forma d'ingressar a Espanya.

Pels valencians de significació catòlica, no obstant, en cas d'haver d'elegir i tot i les crítiques, la DRV mantindrà amb ells determinades afinitats que els portaran a considerar-los com a germans dins de "la gran família catòlica". Aquest serà el cas de personatges com Robert Moròder. De tota manera, cal consignar que la DRV mantindrà una curiosa doble actitud que farà que el mateix partit organitze algunes conferències de l'anticatalanista professio-